

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

Факультет іноземної філології

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

Проректор з наукової роботи
УДУ імені Михайла Драгоманова
проф. Г. М. Торбін

2023 р.

ПРОГРАМА
фахового вступного іспиту до аспірантури

Освітньо-наукова програма: Філологія
(назва освітньо-наукової програми)

Рівень вищої освіти: третій
(назва рівня вищої освіти)

Ступінь вищої освіти: доктор філософії
(назва ступеня вищої освіти)

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність: 035 ФІЛОЛОГІЯ
(назва спеціальності)

па основі: ОКР Магістр / Спеціаліст

Київ – 2023

Розробники програми: Калитюк Лілія Петрівна, к.філол.н., доц.;
Корнієнко Оксана Олександрівна, д.філол.н., проф.;
Кравцова Юлія Валентинівна, д.філол.н., проф.;
Леміш Наталія Євгенівна, д.філол.н., проф.;
Страшко Ірина Володимирівна, к.філос.н., доц.;
Толчєєва Тетяна Станіславівна, д.філол.н., проф.

Рецензенти: *Бріцин Віктор Михайлович,*
доктор філологічних наук, професор,
головний науковий співробітник
Інституту мовознавства імені О.О. Потебні
НАН України;
Леута Олександр Іванович,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри української мови
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова;
Матвєєва Світлана Анатоліївна,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри прикладної лінгвістики,
порівняльного мовознавства та перекладу
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова;

Затверджено на засіданні Вченої ради факультету іноземної філології

“19” квітня 2023 року, протокол № 10

Декан факультету іноземної філології _____ проф. А. А. Зернецька
(підпис) (прізвище, ініціали)

Пояснювальна записка

Вступне випробування для претендентів на навчання за освітньо-науковою програмою “Філологія” підготовки доктора філософії спеціальності 035 Філологія проводиться у вигляді усного іспиту, який охоплює нормативний зміст підготовки фахівця, передбачає комплексну перевірку теоретичних знань і практичних умінь вступників.

Мета вступного іспиту: з’ясувати рівень професійної підготовки вступників (магістрів / спеціалістів), їх відповідність стандартам вищої освіти й можливостям виконання навчального плану третього освітньо-наукового рівня. Іспит має визначити готовність до самостійної дослідницької діяльності, ступінь сформованості ключових компетентностей вступника.

Завдання іспиту:

- виявити рівень розуміння фахового курсу, вміння логічно й аргументовано викладати думки, доводити свої твердження;
- визначити вміння самостійно орієнтуватися в потоці наукової інформації;
- встановити здатність вступника використовувати теоретичні знання на практиці.

Під час іспиту оцінюються **уміння**:

- аналізувати, порівнювати і класифікувати різні лінгвістичні напрями і школи;
- оцінювати історичні надбання та новітні досягнення загальних і спеціальних лінгвістичних методів;
- характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та практичні аспекти різних галузей мовознавства / літературознавства;
- здійснювати науковий аналіз мовного / мовленнєвого матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних;
- доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування;
- використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв’язання складних задач і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань, часто в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.

Форма іспиту

Комісія надає вступнику білет (обраний ним) і листок для відповідей. Під час підготовки до відповіді не можна користуватися сторонніми джерелами інформації.

Питання комісії можуть бути спрямовані на уточнення, розширення, деталізацію та ілюстрацію відповіді вступника. Під час відповіді вступник спілкується з членами комісії, відповідає на додаткові питання та залишає листок підготовки (заповнений перед відповіддю у наданий для підготовки час, що складає 40 хвилин).

Комісія не висловлює оціночних суджень під час відповіді, не надає правильних відповідей і не коригує відповідь вступника.

Оцінка за іспит виставляється колегіально і складає середньоарифметичне від оцінок усіх членів комісії.

Форма білета

Іспит проводиться у формі усної співбесіди.

Кожен білет містить три завдання:

1) наукове повідомлення, у межах якого вступник висвітлює гіпотетичну концепцію свого майбутнього наукового дослідження та ймовірні результати (із зазначенням *tertium comparationis*, якщо основні здобутки майбутньої дисертації базуватимуться на застосуванні зіставного методу);

2) теоретичне питання, пов'язане із знанням спеціальної філологічної термінології, інструментарію, методів аналізу мовних фактів, сучасних моделей комунікації, перекладу тощо;

3) теоретико-практичне питання щодо застосування цифрових технологій в обробці текстів природною мовою, використання інформаційно-пошукових та інформаційно-довідкових систем, забезпечення перекладу та ефективного зв'язку з громадськістю тощо.

Іспит може проводитися двома мовами – українською або англійською.

Мову складання обирає вступник. Процедура іспиту уніфікована для обох випадків.

Приклад білета до іспиту

1. Наукове повідомлення – гіпотетична концепція майбутнього наукового дослідження та очікувані результати.
2. Проблема мови-еталона у сучасній зіставній лінгвістиці.
3. Типологія корпусів текстів і можливості використання різних типів корпусів у перекладознавстві.

Критерії оцінювання знань вступника

Оцінка на іспиті складається з балів за відповіді вступника на питання екзаменаційного білета: за наукове повідомлення – 40 балів, за теоретичне питання – 30 балів, за теоретико-практичне питання – 30 балів (100 балів максимум).

Оцінка за іспит виставляється колегіально і складає середньоарифметичне від оцінок усіх членів комісії.

Комісія не висловлює оціночних суджень під час відповіді, не надає правильних відповідей і не коригує відповідь вступника.

Критерії оцінювання відповіді вступника на питання білета

За шкалою університету	Показник знань	Характеристика відповідей вступника
90–100 балів	Високий	Вступник дає повну і розгорнуту відповідь на питання білета, ілюструє теоретичні положення прикладами, вміє аналітично мислити, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами, висловлювати власні судження тощо. Відповіді вступника засвідчують глибокі знання філологічного явища й уміння оцінювати основні погляди вчених на проблему. Мова викладу відповідає літературним нормам.
70–89 балів	Достатній	У відповідях на питання білета трапляються деякі неточності або негрубі помилки. Вступник загалом демонструє знання сутності філологічних явищ та їхніх ознак, уміння застосовувати теоретичні знання на практиці. Орієнтується в різних поглядах на проблемні питання, знає наукові джерела та відомих дослідників у цій галузі.
60–69 балів	Задовільний	Відповіді характеризуються фрагментарністю, несистемністю. Вступник має поверхові знання, наводить міркування, які безпосередньо не стосуються питань білета, подає неповний історичний коментар філологічного явища. Наявні помилки, неправильні формулювання, сплутування термінів.

0–59 балів	Низький	Відповіді не точні, не конкретні, не аргументовані, містять серйозні помилки, які свідчать про суттєві пробіли у знаннях. Вступник не дає історичний коментар, не називає наукові джерела та відомих дослідників філологічного явища. Відсутня логіка викладу, наявна велика кількість помилок.
------------	---------	---

Якщо вступник на іспиті набрав 0-59 балів, то його не допускають до участі у конкурсному відборі до аспірантури.

Перелік питань для підготовки до фахового вступного іспиту

Мовознавство

Мовознавство як наука.
Знакова природа мови.
Мова і мислення. Мова і мовлення. Мова і переклад.
Система і структура мови.
Історія лінгвістичної думки як наука.
Історія лінгвістичної думки до XIX ст.
Порівняльно-історичне мовознавство.
Основні напрямки мовознавства XIX ст.
Мовознавство кінця XIX – початку XX ст.
Структуралізм і генеративізм. Неогумбольдтіанство.
Типологія. Характерологія. Універсологія. Абсолютна і відносна хронологія.
Типологічна класифікація мов. Мовний тип і тип у мові. Різновиди типологічної класифікації мов.
Когнітивний напрям у гуманітарних науках. Процедурне і декларативне знання. Способи його формалізації.
Моделювання комунікації (принципи, досягнення).
Текстові корпуси і корпусна лінгвістика. Основні поняття корпусної лінгвістики.
Машинний переклад як проблема прикладної лінгвістики. Машинні словники.
Комп'ютерна лінгводидактика (принципи, засоби).
Мовознавство на сучасному етапі.
Фонологічна система мови.
Граматична система мови.
Лексико-семантична система мови.
Проміжні рівні мови.
Мова і суспільство.
Мова та історія (розвиток мови).
Методи дослідження та опису мов.
Порівняльно-історичний метод.
Методика зіставних досліджень. Зіставний метод. Проблема мови-еталона порівняння (*tertium comparationis*).
Семантичний обсяг слів. Гіперо-гіпонімія. Фонова лексика. Слова-символи.
Полісемія. Специфіка переносних значень. Синонімія.
Омонімія й омографія. Міжмовна омонімія.
Безеквівалентна лексика. Лексичні лакуни. Емоційна лексика.
Фразеологія. Типи міжмовних співвідношень фразеологізмів. Національна специфіка фразеологізмів.
Поняття стилістичного значення. Стилiстичне значення і конотація. Типи стилістичного значення.
Поняття функціонального стилю. Підходи до визначення та класифікації функціональних стилів.
Природа фігур і тропів та сфери їх творення. Фігури заміщення (якості та кількості) і фігури суміщення (тотожності, протилежності, нерівності) у контексті стилістичної семасіології.
Стилiстична фонографеміка: графічна організація тексту та графічні засоби стилістики; асонанс, алітерація, оноματοпея.
Стилiстична диференціація словникового складу мови та стилістична морфологія.
Поняття виражального засобу та стилістичного прийому у синтаксисі. Типологія синтаксичних виражальних засобів та стилістичних прийомів.
Стилiстика тексту. Стилiстичне використання текстових категорій.

Літературознавство

Класифікації мистецтв. Місце літератури в системі мистецтв.

Основні функції літератури.

Категорія автора. Категорія читача.

Поезія і проза як два типи літературного дискурсу.

Модуси художності: героїка, романтика, трагізм, драматизм.

Тенденції художньої образності: умовність і життєподібність. Документалізм.

Поняття та форми інтертекстуальності.

Композиційна побудова художнього твору. Точка хору як основа композиції. Різновиди точки зору.

Художній світ, його основні властивості та складові.

Художній час та простір, їх особливості та функції. Поняття хронотопу.

Поняття жанрового канону. Канонічні й неканонічні жанри.

Літературна ієрархія: класика, белетристика, масова література.

Літературний процес та його фактори. Стадії літературного процесу.

Класицизм як літературний напрям.

Романтизм як літературний напрям.

Реалізм як літературний напрям.

Модернізм як літературний напрям.

Постмодернізм як літературний напрям.

Поняття стилю літературного твору.

Міжнародні літературні зв'язки. Національна специфіка літератури.

Поетика як наука, її предмет; співвідношення поетики і теорії літератури.

Провідні напрями сучасного літературознавства: герменевтика, феноменологія, семіотика, постструктуралізм, психоаналіз, гендерні та постколоніальні студії, компаративістика.

Інформаційні джерела для підготовки до вступного іспиту

Мовознавство

Базові

1. Верба Л.Г. (2008). *Порівняльна лексикологія англійської та української мов*. Вінниця: Нова Книга. 88–103.
2. Єфімов Л. П., Ясінецька О. А. (2004) *Стилістика англійської мови і дискурсивний аналіз*. Навчально-методичний посібник. Вінниця: Нова книга.
3. Жуковська, В. В. (2013.) *Вступ до корпусної лінгвістики: навчальний посібник*. (142 с.). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
4. Карпіловська, Є. А. (2006). *Вступ до прикладної лінгвістики: Комп'ютерна лінгвістика*. (188 с.). Донецьк: ТОВ Юго-Восток.
5. Кочерган М.П. (2003). *Загальне мовознавство: підруч.* [для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.]. [2-е вид., випр. і доповн.]. Київ: Академія. 464 с. (Серія “Альма-матер”).
6. Кочерган М.П. (2006). *Основи зіставного мовознавства: підруч.* [для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.]. Київ: Академія. 424 с. (Серія “Альма-матер”).
7. Корунець І.В. (2008). *Вступ до перекладознавства: підручник*. Вінниця: Нова Книга. 512 с.
8. Корунець І.В. (2003). *Порівняльна типологія англійської та української мов: навч. пос.* Вінниця: Нова Книга. 464 с.
9. Левицький А.Е. (2008). *Порівняльна граматики англійської та української мов: підручник для студентів вищих навчальних закладів*. Київ: Київський університет. 264 с.
10. Селіванова О.О. (2010). *Лінгвістична енциклопедія*. Полтава: Дозвілля-К. 844 с.
11. Селіванова О.О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: підруч.* [для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.]. Полтава: Довкілля-К. 712 с.

Допоміжні

12. Алексєєва І.О. (2007). *Курс теоретичної граматики сучасної англійської мови*. Вінниця: Нова книга. 328 с.
13. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. (2004). *Теоретична морфологія української мови: академічна граMATика української мови*. Київ: Унів. вид-во “Пульсари”. 398 с.
14. Горпинич В.О. (2004). *Морфологія української мови*. Київ: Академія. 335 с.
15. Загнітко А.П. (2001). *Теоретична граMATика української мови. Синтаксис: [монографія]*. Донецьк: ДонНУ. 662 с.
16. Плющ М.Я. (2005). *ГраMATика української мови: підручник для студ. філол. спец. вищ. навч. закладів: У 2ч. Ч.1. Морфеміка. Словотвір. Морфологія*. Київ: Вища школа. 288 с.
17. Харітонов І.К. (2008). *Теоретична граMATика сучасної англійської мови: навч. посіб.* Вінниця: Нова книга. 352 с.
18. *Contrastive Grammar: Theory and Practice = Порівняльна граMATика: теорія і практика: навч. посіб.* (2019). / авт.-сост.: Н.Ф. Гладуш, Н.В. Павлюк. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка; Нац. ун-т “Києво-Могилянська акад.”. Київ. 296 с.
19. Karamysheva I.D. (2017). *Contrastive Grammar of English and Ukrainian Languages*. 3rd ed., rev. Vinnytsia: Nova Knyha Publishers. 336 p.

Літературознавство

Базові

20. Баррі Пітер. (2008). *Вступ до теорії: літературознавство і культурологія: пер. з англ. О. Погинайко*. Київ: Смолоскип. 360 с. (Серія “Пролегомени”).
21. Безпечний І. (2009). *Теорія літератури*. Київ: Смолоскип. 388 с. (Серія “Пролегомени”).
22. Будний В.В. Ільницький М.М. (2008). *Порівняльне літературознавство: підручник для студ. вищих навч. закл.* Київ: Києво-Могилянська академія. 430 с.
23. Галич О.А., Назарець В., Васильєв Є. (2005). *Теорія літератури: підручник*. Київ. 460 с.
24. Горболіс Л.М. (2022). *Теорія літератури і методологічний дискурс: навч. посіб.: [у 2ч.]*. Суми. Ч. 1.. 248с.; Ч.2.199 с.
25. Пахаренко В. (2007). *Основи теорії літератури*. Київ. 296 с.
26. Тодоров Ц. (2006). *Поняття літератури та інші есе / пер. з фр. Євген Марічев*. Київ: Києво-Могилянська Академія. 161 с.
27. Ференц Н.С. (2011). *Основи літературознавства: підручник*. Київ: Знання. 431 с.
28. Ференц Н.С. (2014). *Теорія літератури і основи естетики: навч. посіб.* Київ: Знання. 502 с.
29. Eagleton T. (2008). *Literary Theory: An Introduction*, 3rd ed. University of Minnesota Press. 234 p.

Допоміжні

30. Гундорова Т. (2005). *Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн*. Київ: Критика. 263 с.
31. Зубрицька М. (2004). *Ното legends: читання як соціокультурний феномен*. Львів: Літопис. 352 с.
32. *Літературознавча енциклопедія: у 2 т.* (2007) / авт.-уклад. Ковалів Ю. В. Т. 1. Київ: Академія. 608 с. (Серія “Енциклопедія ерудита”).
33. *Літературознавчий словник-довідник (1997) / Р.Т. Гром’як, Ю.І. Ковалів та ін.* Київ: Академія. 752 с.
34. Наливайко Д.С. (2006). *Теорія літератури й компаративістика*. Київ: Києво-Могилянська Академія. 348 с.
35. Павличко С.Д. (2002). *Теорія літератури*. Київ: Основи. 679 с.

36. *Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки XX ст.* (2002) / за ред. М. Зубрицької. 2-е вид., доп. Львів: Літопис.

Інтернет-ресурси:

37. *Американський національний корпус / American National Corpus, ANC*
<http://www.americannationalcorpus.org>

38. *Бібліотека УДУ імені Михайла Драгоманова.* URL:
https://npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=242&Itemid=220&lang=ua

39. *Британський національний корпус / British National Corpus, BNC*
<http://www.natcorp.ox.ac.uk>

40. *Корпус Ланкастер–Осло–Берген / Lancaster–Oslo–Bergen, LOB*
<http://khnt.hit.uib.no/icame/manuals/lobman>

41. *Корпуси текстів української мови:* 1. <http://www.mova.info/>
2. <http://uacorporus.org/Kyiv/ua>

42. *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського* URL:
<http://www.nbu.gov.ua>

43. *Google Академія.* URL: <https://scholar.google.com>.

44. *International linguistic community online.* URL: <https://linguistlist.org>.